

Megjelenik a Társalkodóval minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerktő kiadó tulajdonosnál uri utca 453dik sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletén, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy külföldi tartományokba kívántató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Ertesítőben mindenféle hirdetésny felvételük 's pontosan közöltetik.

Ez évi folyamból még néhány teljes számú példányt is szolgálhatunk.

FOGLALAT: A' szegniai, modrusi és korbáviai 3 egyesült káptalan elrendeztetése, 's egyszersmind, a' fiemei társas egyház visszaállítására; fejedelmi 's földesuri jótékonyág; nyilatkozat; C z é g e r l. gr. Széchenyi Istvántól, Országgyűl. közlemény (a' 104ik orsz. rdi ülésben a' városok országgyűlési szavazat-mennyisége iránti vitákhozok részletei febr. 21kén magánytanácskozás, azután a' 106d. orsz. rdi ülésben a' városi követeknek ki állati választása, mire nézve mint szöve a' IXd. rész minden szakaszra nézve is minden elnöki előadás ellenére is a' körületi szerkezet megmaradt; febr. 22kén a' 155d. kerül. ülésben a' fürdeknek választuene a' büntető rendszer ügyében nem fogadtatott el 's így a' mintabörtön sem egyéb ideiglenes intézkedéssel együtt; a' 107d. orsz. ülésben mindkét táblán az illető üzenetek, 's protestansok folyamodványa becsátatott köziratra 'sa t.)

Spanyolország (Murcia ismét a' kormány hatalmában, Alicante ostrom alatt, Krisztina Perpignan felé Spanyolországba utazott).

Anglia (O'Connell védbeszédének folytatása 's vége, elítélésének rövid részletei 's felszólítása az irlandi néphez.)

Francoziaország (Paiti elfoglalása 's az ottani királyné letételése.)

Svédország (a' király állapotja).

Ertesítő.

Magyarország és Erdély.

Ó es. 's ap. kir. fels. mult oct. 4kei magas határozatánál fogva kegy. rendelni méltóztatott, hogy a' szegniai, modrusi és korbáviai egyesült hármass püspökmegye egyesült hármass káptalanjának székező helye öszszeszevéve ezentul Novi, Brebir és Buccari városok legyenek mindenik székeshelyre három és három káptalanok felosztással, miszerint a' magyarországi káptalanok n. préposti, olvasó-éneklő-ör- 's fősperes kanonoki címek mintájára mindenik székes helyen három káptalani tag lakják; e' szerint Noviban székezend az egyesült 3mas megye-prépostja a' Caballini réle alapítványal egyesítve 1640 p. fr. évdijjal, az örkanonok 840 p. fr. évdijjal 's a' székesegyházi fősperes, ki egyszersmind helybeli lelkész leend 810 p. fr. évdijjal; Buccariában székezend az olvasó-kanonok 942 p. fr. évdijjal, a' buccarii vagy havasontuli fősperes 862 p. fr. évdijjal 's egy mester v. tanítókanonok, ki egyszersmind lelkész lesz Buccariában 802 p. fr. évdijjal; végre Brebirben székezend az éneklő-kanonok 833 p. fr. évdijjal, egy mester-kanonok 733 p. fr. évdijjal 's egy más kanonok, ki egyszersmind helybeli lelkész leend, 733 p. fr. évdijjal. A' fiemei néhai társas káptalan illetőleg pedig, mivel annak évenkénti jövedelme 2348p. finál nem rug többre, szintazon kegy. határozatában rendelni méltóztatott, hogy ezen társas káptalan addig is, míg annak jövedelme új alapítványok és egyéb gyarapítások által annyira nem szaporodik, hogy abból minden kanonok hely illő évdijjal láthatassék el, ideiglen három tagban visszaállítatik, kik közül első a' fiemei préposti fősperes 742 p. fr. évdijjal, 's kivüle még kétkanonok, ezek közül egyik egyszersmind fiemei lelkész leend, fönként 502 p. fr. évdijjal; az említett 2348 p. fr. b. f. fenmaradó 600 p. fr. pedig két kápláni fizetésre fordittatik, kik az isteni tisztület 's lelki szolgálatban a' még hiányzó három kanonok helyét pótladják. E. d. l. u.

(Fejedelmi 's földesuri jótékonyág.) Ó es. 's ap. kir. fels. legkegy. Urunk orsz. gondjai közt is a' es. k. nemzetiségi uradalmak lakosinak anyagi és szellemi boldogítását a' szívén hordozza, mit világosan tanusít azon sok jótétemény, mellyet a' Ráczkevi uradalom lakosira ez utolsó években boldogítólag árasztani méltóztatott. Nem említvén az 1838ki áldozatokat, mikkel Ó fels. az akkori inséget enyhíteni, nem azon tetemes pénz-élelem- 's gabnamennyiséget, mellyet az árvizi károsultak közt uradalomszerre kiosztatni kegyeskedett, nem azt, hány éhezőt táplált, hány szomorú szívet vigasztalt, hány siránkozó szemet száritott fejedelmi bőkezűsége, legjobban tudják Árpád szigetének lakosai, kik mind ezen jótétben részesülni szerencsések voltak, csak azt említem most, hogy Ó fels. a' népevelésről is különösen kegyes gondoskodnia, a' szegényebb sorsu tanuló gyermekeket ugyanis szükséges könyvekkel ellátván, a' pusztító árviz által lerombolt iskolaházakat kir. költséggel felépítetté. Így már Albertfalva, Csépe 's Csepel helységeken a' ledültek helyett pompás és kényelmes új iskolaházak épültek királyi adakozásból. Tavaly pedig Ráczkeve városban Ó fels. mint egyházunk pártfogója a' plebániái sz. egyházat egészen új díszes bádofedelni toronnyal méltóztatott fölékesíttetni, melly a' nap sugaránál vakító fényt áraszt az egész vidékre is 's fölött meghasadt nagy harangunk újja öntetésére is ötszáz v. f. ot ajándékozni. Így terjeszti fels. urunk figyelmét mindazokra, mik isten dicsőségét, hív jobbhagyai lelki üdvösségét 's földi boldogságát előmozdítják. De ki győzőn minden fejedelmi 's földesuri jótéteit előszámolni? A' fen elősorolt kegyelmek 's más számtalan jótétemény emlékezetén hálaérzemenyre olvad szívünk, mit legmélyebb hódoló alázattal nyilvánít hivi 's maga nevében Horváth Ferencz s. k. esperes.

Nyilatkozat. Miután a' budai színpadon „Deserteur” ezim alatt „Szökött katonát” ezimű eredeti színművemhez hasonló tartalmu színmű adatott, 's az Halber név alatt Weil Fülöp által Schall után dolgozottnak lenni állítatik, a' t. ez. közönség méltán azon véleményre táplálhatná, mintha én is Schall után irtam volna a' „Szökött katonát”. Én magamat továbbra is a' „Szökött katonát” eredeti szerzőjének hiszem és vallom 's darabomat sem át- sem után-dolgozottnak nem tartom, 's azt kellő helyen és uton be is bizonyítanom. Pesten, febr. 25kén 1844. Szigligeti m. k.

C z é g e r.

I.

Nem nem, mindaddig míg azon, ha így lehetne mondani, életanyag, melly eddigelé ótta vérünket 's feltétele egykori virágzásunknak, még félreértésből eredt egymás ellen dúló maszlagibul sem vetkeztek legalább némileg ki, mindaddig bizony hiába ringatjuk magunkat egy kissé derekabb és gyorsabb haladás kéjálmaiban. 'S pedig mert ezen bennünk rejlő életanyag, habár czélszerű ápolás által egykor a' legdicsőbb 's legtartósb nemzeti lét veheti is eredetét belőle, most még — ha csálni nem akarjuk magunkat — olly fejletlen 's ekkép olly könnyen megsibbasztható vagy nyavalyába süllyedhető, valamit, 's e' fölött annyi heterogen sőt ellentételes elemek által környeztetik, hogy valóban soha nemzeti virulni nem fogunk, ha az, t. i. a' bennünk rejlő életanyag, nem egyesül progressioinkban is szintolly sőt több erőre, mint egyesült eddigelé ellenzékinkben. Vagy éppen ezt mondva más szavakkal: mindaddig, míg egyedül az oppositio czégerre fogja a' hazai hűséget, liberalismust, tolerantiát és haladási vágyat a' többségben képviselni, 's a' többség egyedül az oppositio czégerre alatt fog keresni független hazafiai lelkületet, minden egyéb czégerre gáncsol, gúnyt és gyűlöletet halmozván, mindaddig — mint már előbbi cikkemben érintém — bármily paradoxnak látszások is ez állítás, csak akkor lesz közfogságban 's vállvetésben a' magyarnak jó dolga, ha rossz dolga van, ha t. i. nemzetileg és alkotványilag hátranyomják; akkor ellenben mindig rossz, t. i. vert hadi állapotba fog keveredni, mikor viszont tárva leend előtte a' haladási mező 's a' diadali kapu.

Tisztába kell tehát hozni elmulhatlanul 's meghatározni, ha czélt akarunk érni, hogy oppositio szinte olly alárendelt fogalom 's változható tényező, mint a' kormány pártolása és abbani részvét, 's hogy ekkép sem egyik sem másik nem szolgálhat hivallási alapul, annál kevesebbé következetességi hőmérőül.

Míg ez nem történik, mindaddig a' legkisebb kormányzati fordulatnál, vagy szünetlen anomaliából anomaliába, 's bonyodalombul bonyodalomba fog a' magyar politika mezején kénytelenül süllyedni bizonyos rész, vagy híre neve vajmi könnyen apostasia pelengetéire állítatik nem egynek, ki lényegileg tán az egyedüli állhatatos. 'S ugyanis, mert míg ezen balfogalom tisztába nem jő, mindaddig kormány embere örökre szintugy belé van kelepezéve vágásába, mint az oppositio embere a' magáéba, honnét aztán a' kormányi ember, habár bukfenczet akarna is vetni alkotvány és nemzetiség, azért még sem vehet soha is részt az oppositioiban a' nélkül, hogy hasonneműje ne kiáltaná rá a' megbántott hűség — mert nem emelkedett eléggé magasra — vagy efféle mellékes czél 's egyáltalában az apostasiának anathemáját; az oppositio embere viszont szintolly kevesse menekülhet sánczából, habár a' haladás mezején csudákat lehetne is teremteni, 's ő fötül talpig telised teli volna is alkotó szellemmel, a' nélkül, hogy őt megint a' hivatal vadászat 's efféle nyomorult csábok szégyenpadjára ne állítaná hasonszőrűje. Miképz aztán ha kellene és nincs derék oppositio, melly imponálhatna, azon ne bámulj 's azt ne tulajdonítsd hűség vagy életanyag híjának, hanem egyenesen és kirekesztőleg fejletlen eszméidnek, valamint azt se csudáld, ha akkor megint, mikor ellenzésre nincs ok, de haladásra volna idő — mert hiszen constantia decet virum (!!) — újhuzások 's meddő viszontlárlások közt fecserli el napjait és erejét az oppositio!

Ma például azt hiszem, nemcsak a' jó remény fokában 's ekkép egy kissé több abnegatioval: hogy majd egykor jobbra fordulnak a' dolgok, de jelenlegi megnyugvással 's e' szerint gyengédebb idegekkel is lehet

kormányi szolgálatba lépni, mert hiszen hű vonzalmat mutat nemzetiséghez és alkotványhoz a' kormány; mihez képest, miután kormány nélkül nem lehetni, nemcsak gáncsol nem, de egyenesen dicséretet érdemel az, ki a' hivatali élet unalom-részleteire áldozza tehetségét és szolgálatba lép. Amde hová helyzi az illyes magát? Egyenesen Damocles kardja alá, mert lélekismérete jó nevének szeplőtlen létével a' kormánynak csak egy kissé nagyobb változékonyága által olly irgalmatlan ellentétbe jöhet, miképz némi alkalmakban egyiknek vagy másikkak megcsorbításátul teljességgel nem óhatja meg magát. 'S pedig mert ha a' kormány megváltozott felsőbb körülményekhez képest alkotvány és nemzetiség ellen cselekszik 's gyengédebb remonstratióra nem figyel, vagy hallgatásra sőt a' kormánynyal conniventúra kénytelen magát elhatározni, vagy — mert remonstratióinak nem volt sikere — a' kormánynyal nyilt ellenzékbe lép. Az első esetben ellentétbe jön maga magával, mert alkotványos és nemzeties kormányhoz szegődött, 's ekkép abszolút és egybeolvasztó kormányt nem szolgálhat következetlenség nélkül. A' második esetben viszont — mert hiszen: „kormánynyal kezdeni és kormánynyal végezni” így hangzik nálunk a' következetesség körüli fallacia — ellentétbe jön régi összeköttetésével, legközelebbi barátival, sőt néha még az öt naponta környező születés- és szivrokival is. És e' szerint helyzete, ha véletlenül változik tő elveiben a' kormány — illyes pedig nemcsak nem lehetetlen, de kivált trónváltásoknál igen sokszor meg szokott történni — minden esetre föltöttekellemtelen, sőt mostohább körülmények közt 's bűbánatra hajlóbb természetünél még igazán nyomorulttá 's egészen elviselhetlenné is válhatik, mert hiszen illy esetben, anig az oppositio is, jóllehet örül az illyesnek ájtóttén, 's külsőképz legfényesebb 's néha még nemzeti demonstratiókkal fogadja is őt, azért belsőleg bizony csak langyosan és szánakozó gyanuval viseltetik iránta: addig rendre visszavonulnak a' régi barátok, 's ha még boldog nő vagy holdkörös szerető is keveredik mindennapi szemrehányásával a' dologba, valósággal elég a' legszilárdabbat is elvégre megtörni 's kétségbeesés tömkelegibe süllyeszteni. Miszerint aztán felette ritka eset is, a' miénkhez hasonló körülmények közt, kormányi embert az ellenzékben szilárdul fellépni látni, 's pedig éppen nem azért, mintha erre szükséges lelkület tökéletes híjával volnának minden kormány-embereink, hanem mert nemcsak igazi méltánylata egy oldalról sincs illy tettek köztünk, hol az apostasiának tartatik, de éppen ez okbul minden oldalról visszavonulással is jár, 's elvégre rendszerint tökéletes magányra vezet, mit csak erős lélek bír tűrni, erős lélek pedig nem mindennapi növény. 'S többek közt ez is oka, miképz esik köztünk olly könnyen ki nem egy kormányi ember minden önállásbul.

Az ellenzékkel mutatis mutandis szórul szóra éppen így áll a' dolog. Alkotványos viszonyok közt vannak idők, mellyekben minden hírnév-vadászat, kolompósi vagy boszú-vágy, 's efféle hű, tisztátlan és mellékes czélok nélkül, nemcsak teljes lelki nyugalommal léphet alkotványos joggal felruházott ember kormányával ellenzékbe, de ezt tennie legszorósb kötelessége. Amde mit cselekszik az illyes a' miénkhez hasonló fejletlen sőt zavart felfogások közt? Hasonlóul Damocles kardja alá áll, mert meggyőződése 's ekkép lélekismérete hírnevének szeplőtleniségével a' kormánynak csak egy kissé nagyobb jóra fordulása által olly irgalmatlan ellentétbe jöhet, miképz némi alkalmakban egyiknek vagy másikkak megcsorbításátul teljességgel nem óhatja meg magát az illető. 'S pedig mert ha a' kormány, megváltozott felsőbb körülményekhez képest vagy bármily okbul, alkotványt és nemzetiséget pártol, akkor az illyes vagy folytatja oppositioját, vagy a' kormány czéljait mozditja elő. Az első esetben ellentétbe jön maga magával, mert alkotvány és nemzetiség előmozdítása az, miért működik, 's ekkép nemcsak lehető legnagyobb következetlenségbe süllyed, ha olly kormányt ellenz, melly szinte előmozdítani vágyik czéljait, de még az által is hátráltatja vágyai teljesülését, hogy oppositioja újhuzással 's házsártossággá válván, okvetlen fagyos vizet önt a' kormány hajlamára. A' második esetben viszont, mert hiszen „az egyszer felvett szint holtig vi-

selni jellemzi a' férfit" (!!!), így hangzik a' következtetés körüli bevett fallacia, leglesújtóbb ellentétbe jön a' közvéleménnyel, legközelebbi barátival, sőt néha még az öt naponta környező születés- és szivrokönival is. És e' szerint helyzete — ha köz szerencsére, de individualis szerencsétlenségére alkotvány és nemzetiség felé fordul a' kormány, mint például újabb időkben anyai gyásznap után, hála Neked Egek Ura, elvégre felénk fordult kormányunk — minden esetre ha nem is nyomorult, elviselhetlen sem, de még kellemetlen sem, mivel a' haza előmenetele a' legfájdalmasb sebres is ír, azért még is igazi, idétlenség, mert hiszen illy esetben, míg a' kormány is, jölehet örül az illyesnek ájtóttén 's külsőkép legudvariasb demonstrációkkal fogadja is őt, azért belsőkép bizony még sem hisz neki, addig nemcsak köz reprobatio martalékává válik, nemcsak szánakozással fordul el tőle mint gyáva apostatátul nem egy hü kedély, de alig marad egy őszinte barátja. Miszerint aztán felette ritka eset is, a' miénkhez hasonló körülmények közt, ellenzéki embert szilárdul 's mellékes tekinetet nélkül kormány mellett fellépni látni; 's pedig éppen nem azért, mintha erre szükséges lelkületnek tökéletes hijával volna minden független magyar, hanem mert nemcsak igazi méltánylata egy oldalról sincs illy tettek, hol az apostasiának sőt egyenesen hazaárulásnak tartatik, de éppen ez okból szinte megvetéssel jár, minem mindenki szível, sőt sok bizony el sem visel. 'S ez oka, miért esik olly sok köztünk ki a' politikai életből, 's miért van hazánknak olly kevés fia, ki védni is tudná honát, de azt egyszersmind maszlagibul ki is emelni; 's ekkép miért vagyunk még igazi ellenzésre is gyengék, 's annál tehetelenebbek 's valóban szánakozásra méltók igazi progressiora.

'S ha most valaki azt jegyzené meg, mikép ezen utolsó rajzban némileg személyes politikám leírását adtam, annak azt felelem: jigen' némileg azt adtam, mert azelőtt nyiltan ellenzék embere voltam, 's most nyiltan kormány embere vagyok, mit éppen nem pirulva, de büszke érzéssel ím itt ismét kitárok. Büszke érzéssel mondom, 's vajmi édes belmeleggel, minthogy elég férfierőt 's elszánt lelkületet érzek ereimben, ma a' közvélemény árja által éppen olly kevéssé engedni magamat megnyergeltetni, bár török bár szabad, mint pusztá hatalom sem birt soha is megnyergelni, bár törött bár szakadt.

Ámde kérdelem: miért változtatám állásomat a' kormányhoz? — 's itt van ideje illyeseket elvégre tisztába hozni, de korántsem azért, 's értsük egymást, mikép tán személyem a' közvéleményben gratiát nyerjen, mert ezért nem adok semmit, hanem hogy valahára józan és philosophiai, 's nem örökleg szemfényvesztési és rozsdás előítéleti sarkalatokra állítsa politikáját a' magyar — 's ez okból személyemre, mint felvilágosítási műszerre hivatkozva, kérdelem: miért változtatám állásomat a' kormányhoz? Vizsgáljuk.

Tán csak nem azért, mintha azon kormány, mellynek egykor — mint rám akarnák fogni — boszubl oponálni mertem, mostan lekenyerezett 's meghódított vagy én belézerettem volna? Nem, azt nem hiheti senki, mert megnyereléseimre a' kormány nekem sem nem adott, sem belőlem nem csinált soha semmit, 's mi több: bármilly büszkének látszassék is ezen állítás, nem is adhat nekem bármit, mi megelégedésemet csak egy hajszállal is nevelhetné, és szintugy nem is csinálhat belőlem többet, mint a' mennyinek érzem magamat. Szerelmem pedig, noha megvallom, ez érzetben soha nem voltam éppen deficiens, azért még sem terjedt egy időben is egyszerre egész collegiumra, 's ehez képest előbb tudnom kellene, kit mind kelljen szeretnem, mert hogy mostani kormányunknak több egyedeit mélyen tisztetem, azt őszintén megvallom.

Tán azért tehát, mert hiuságom meg lön bántva, hogy mások hegyembe nőnek, 's ekkép további fénydegélés végett tanácsos volna új mezőn próbálni szerencsét? Ezt sokan hitték 's tán ma is hiszik. Én azonban Magyarország politikai mezéjét soha nem tartottam thermopilaei szorosnak, hol felfogom, elsőégi dicsőségért fellékeny lehetett a' nemesb vér. Nálunk hazafiai tette vajmi tág a' mező, csak rajta, egyik a' másiknak nem állja útját; 's ha van e' tekintetben min busulnom, az bizony nem az, hogy majd tettel hegyembe fognak nőni — bár nőnének, mert ez volna rám nézve a' legedeseb jutalom — hanem inkább attul tartok epedve, hogy a' legszebb honi tehetségek egyedül szavak, meddő politikai kísérletek, vagy eldiribolva, és apróságok sőt meg nem szünő negatiok által fogják kilehelni és kimeríteni legjobb erejüket; midőn másuti szerencse-próbáimat illetőleg, erősebben alárendeltem Magyarországnak sorsának jövődömmel együtt egész földi lételemet, mintsem

hogy új mezőn kívánczozhatnám ápolni bármilly kis virágot.

Vagy tán meggyengült idegek, eclasszonyosodás 's nagyobb mozgalomtuli rettegés, vagy Bécs kéjei, szép szavak és belézeretés absolut formákba, vagy különczködés, ellenmondási 's újhuzási szenvedély, vagy végre kijátszott remény, megbánás és ezzel járó habozás vagy epés kedv, változtatták volna meg kormányhozi állásomat? Bizony mind ezek sem. Mert valóban, a' nélkül hogy magamat e' tekintetben éppen kiemelni kívánjam, ugy gondolom, sokkal több ideg 's kevesebb v é n a z s o n y i s á g kellett legközelebbi kizűzött dagály és orkán elleni nyilt politikai szerepeskedésemre, mintsem ha, mint sok más, hasonló kényelemmel 's nem kevésb dicsőséggel el hagyam volna lelketlen portékaként magamat a' felizgatott szenvedélyek árjátul sodortatni; midőn nagyobb mozgalomtul, minthogy ez életnek'jele 's e' szerint előtem felette örvedetes, én csak annyiban rettegek, a' mennyiben tulhevünkhez, balfogalminkhoz 's együtt-munkálásunk hijához képest alkalmasint nem lesz annak annyi gyümölcsöző eredménye, mint a' mennyinek életbelépését én kívántam volna; 's mihez képest korántsem attul félek, mintha igen is szaporán fog-nánk haladni, hanem éppen ellenkezőleg azért fázom, hogy vajmi lassan vagy éppen nem fogunk haladni, a' minthogy nemcsak pangás nem ér czélt, de attul eltérés és tulhajtás is távul esik. Bécs kéjeit senki nem méltányolhatja erősebben mint én, 's nem hallomás vagy képzélet után szólok, mert váltig volt azokban részem. Ollyas azonban, ki nem vágyik annyira a' kész sült után mint inkább maga szeretné kisütni sajátját — 's illyesnek vallom magamat — 's kit hivatal, családi viszony, vagy nyavalya ott nem tart, az Bécsben a' mindennapi alárendeltelebb kéjek szűk körei közt ugy fogja érezni magát, mint teremő gazda egészen kimerített gazdaságban, hol például legfeljebb öt percenttel lehet sok combinatio következtében szaporítani a' birkát. Bécs tehát, hol ugyan leggyönyörűbb csemegét élveztem utig, de hivatal nélküli 's egyébírát is független állásomban soha nem tudtam izlésem szerint lenni elég férfias tápszert, Bécs nem tántorit; szép szavak és absolut kormányi formák pedig, ha el ismerem is az ékesszólás és a' bájhangok hatalmát, 's ha nem vagyok is elég ujoncz az egybeponosított erőnek jó oldalait kellőleg nem méltánylani, azért szavak és parancsnoki nimbus eddigelő még soha nem szédítettek el, 's bizony ha nyavalya vagy aggság egészen meg nem tör bennem minden lelki erőt, soha nem is fognak. 'S hogy különczködési, ellenmondási 's újhuzási szenvedély 's viszketeg határozhattak volna el, magamtul lökvén minden emberi gyengeséget, a' legkétesb, a' leggyűlöletesb színben lépni fel, 's mind azon keserűnek alávetni magamat, mellyel érintetem, mióta politikámhoz közelített a' kormány 's ekkép ennek hajlamához alkalmazni lépésimet hittem kötelességben járónak, ezt senki nem fogja gondolni, ki engem csak egy kissé ismer is, mert hiszen illy tett pusztá negédnek olly drágán megvásárlott kielégítése lett volna, hogy valóban csak vajmi botor esörgő-sapkás léphetett vala illy alkura. Mi elvégre a' kijátszott reményt, megbánást 's ezzel járó habozást vagy epés kedvet illeti, nem vonakodom ezennel kijelenteni, hogy habár minket teljes meggyőződés szerint újabb időkben némieken hátrább lökött is a' tulhajtás, azért mindent mindenben véve, egykori felvirágzásunk prognosticonja még is több valószínűséggel mutatkozik lelkem előtt ma, mint mutatkozott akkor, mikor politikai pályámnak indultam, és hogy e' szerint reményem, ha az egyben 's másban mint mondám tönkre veretett is, azért kijátszva még koránt sincs. Mihez képest ha már politikai pályámat illetőleg bökdösi valami tövis keblemet, az valóban nem megbánás, miszerint arra felléptem, vagy önszemrehányás, hogy felidéztem a' mélyekben lappangó árnyakat, 's most büvösnek apródjaként nem bírom azokat fékezni, milly elkopott elménczséggel sok oldalról érintetem; nem megbánás sem önszemrehányás azon tövis, melly keblemet sérti mondom, mert hiszen alig pislogott már bennünk az élet, 's még sem huzá senki is meg, kihez jobban illet volna mint hozzám, a' lélekharangot, 's én azt gondolám: legrosszabb esetben is jobb mozgás közt veszni, mint többé de csak fel sem ébredni; 's így ha már vet valami, inkább az vet némi árnyékot lételemre, hogy jó szándékomnak, 's kérédes nélkül mondhatom, a' minlennapinál egy kissé magasb felfogásomnak olly kevéssé birt megfelelni tehetségem, és hogy — re quasi infecta — már olly közel állok a' végcomputushoz. 'S hogy szemübl szalasztván életem jobb részének feladatát, ugy szólván véletlenül, 's csupán csak egy kis epés kedv miatt sülyesztettem volna magamat annyi morális gyötrelmek közé, mint a' meny-

nyiekbe fel nem fogott, félreismert 's olly igen viszsztatetsző politikai szerepeskedésem okvetlen vala engem keverendő, illy miserabilitást egyedül éretlen, magának parancsolni egy cseppet sem tudó, minden férhúság nélküli sühederrül tehetni fel, de önértettel mondom, rólam nem.

Mi okból változtatám tehát kormányhozi állásomat? Megmondom.

Elvileg azért, hogy magam ne változzam, de elveimhez maradjak hü, 's következetes legyek inkább, mintsem illyesnek csak látszassam.

Alkalmazásilag pedig azért, mert ha igaz, hogy a' legkisebbnek járulása alkotványhoz és nemzetiséghez meg nem vetendő nyereség, részemről megbocsáthatlan bűn lett volna — részemről mondom, mert hála az ég! én nem lakom ködben vagy felhőkben — a' kormány hajlamát alkotványhoz és nemzetiséghez minden tőlem kitelhető mód által nem hálálnom, 's ebbeli közelítésének elibe nem mennem.

És most elemezzük a' dolgot közelebbiül. Én alkotványnak és nemzetiségnek vagyok embere, 's mindenek előtt magyar, 's e' szerint, mert mind egyik mind másik egyedül a' legliberalisabb, legtágabb, legtürelmibb 's leggyorsabb progressio és terjesztés által nyerheti azon kifejtését, melly nélkül vérünk soha nem virulhat erőteljes és virágzó nemzeté, magából következik, hogy testetül lelketül a' szabadelműség és haladásnak vagyok híve.

Ki e' nézetemet nem osztja, politikai ellenem, ki velem egyetért, politikai szövetségesem, legyen aztán bár kicsi bár nagy, csak hogy annál erősebben rettegek eltérésétül, vagy annál nagyobb nyereségnek tartom hajlamát, minél hatalmasb.

Az első a' kérdésnek subjectiv, a' másik ellenben annak objectiv szempontja.

Ezeket röviden megjegyezvén, kérdelem: közeli-tett-e a' kormány az éppen most felhozott politikai hitvallásom főszabályihoz? Mire, ha nem akarunk a' fényes nap képebe állítani valótlan, azt leszünk kénytelenek válaszolni, hogy a' kormány azelőtt tartott centralisatioi és egybeolvasztási útjátul eltérve, részint közelített alkotványhoz és nemzetiséghez, részint tökéletes passivitásba helyezé magát, 's hogy ekkép active és passive ugy áll politikai hitvallásomhoz, mikép ha kétszer kettő nem öt, négyszög nem kerék, és az 1844-diki év nem 1823-i időszak, nekem Széchenyi Istvánnak vagy le kell lépnem a' politikai pályámul, vagy a' kormány közelítésének elibe mennem viszonzlag; midőn ha ezen kívül lehet még valami dolgom a' kormányval, az passivitásánál fogva semmi esetre nem lehet, ellenzék, 'de legfeljebb követelés.

És ez a' dolog erkölcsi szempontja. Mellyhez képest ha következtetés nem elasticus, vagy így 's amugy magyarázható, de elhatározott értelem, és következetesnek lenni becsesb mint következetesnek látszatni, én saját elveimnek legotrombább 's legbűnösöb compromissioja nélkül nem tettem egyebet, 's ennyivel magamnak tartoztam, mint a' kormány közelítése következtében felfüggeszteni ideigóráig szükségtelemé sőt károossá vált ellenzékemet, 's a' kormány által pártolt politikai hitvallásom fővonásit pártolnom viszonzlag. És ha ezt nem eselekszem, akkor mint sok más, alárendelvény-fő irányomat mellékes tekinteteknek, könnyen meglehet, hogy vajmi kedvesebb embere vagyok a' többségnek ma, mint a' millyennek lenni szerencsém van, 's általa mindaddig tapsoltatom, éljenzetetem, sőt fáklázatatom is, míg általa sodortatni engedem magamat, ámdé hogy saját magamnak tudnék-e illy körülmények között tetszeni, azt soha nem hiszem. Mert nem élek álmod és ábrándok közt, se lázban nem nyavalygok, 's ekkép bármilly hangosan tárogatná is dicséretemet a' maga magán duló sokaság, 's bármilly magas kúpra tűzné is fel hirnevemet a' tulhév, azért még is meghallanám belsöm szavát, mert mint ismételve mondom, nem élek illusiokban 's láz sem tör, hogy valamint a' következtetésnek ugy a' jó hazafinévnek is csak bitorlója vagyok, 's feláldozván mellékes hui csiklandnak 's ephemer fényemnek a' hon érdekét, koránsem járok el vérem ápolási tisztében hü bajnokilag, de a' hazafit több kevesebb ügyességgel csak színjátzom.

Ha tehát más czélbul nem, már pusztá „önmegbecsülhetés“ végett is kénytelen valék állásomat a' kormányhoz megváltoztatnom, mert ha ezt nem eselekszem, világos — és ebbül nincs menekvés — fő politikai themámban kellett volna tennem változást. 'S illy dilemmában, egészen ellenkezőleg a' némileg sanctionált szokással, megvallom, sőt büszkélkedem vele, in-

kább változtatom szerepemet, mintsem változtatnám lényegemet.

Ezen erkölcsi indítók által azonban korán sincs kimerítve még a' dolog, mert a' politikai pályán, az önmegbecsülhetésen kívül még egy másik szempont is van, melyet nem lehet kötelességsértés nélkül szemből szalasztani, és ez: a' közhaszon, a' hazának java! 'S természetesen, mert valamint felette közönyös az egészre nézve, hogy valljon népszerűsége miatt mennyire uszrik kéjörömekekben 's mennyire elégszik meg önmagával Péter vagy Pál, szintugy nem fog azért soha is felvirágozni a' hon, habár Kristófnak vagy Boldizsárnak önmegbecsülésre lehető legtöbb oka volna is, ámde a' kérdés a' körül forog, hogy in ultima analysi ki mozdította elő a' közhasznat inkább, 's ki eszközölte nagyobb sikerrel a' haza javát.

És ha e' szempontból, t. i. az alkalmazásiból, vesszük fel a' dolgot — 's pedig ha politikába elegyedni elég bátorságunk van, tán nem volna szabad e' szempontot tekintetbe nem vennünk — akkor megváltozott állásomat a' kormányhoz minden ábránd nélküli és lázúl ment méltányosb bizonyosan nem egyedül erkölcsi bece miatt lesz kénytelen helyben hagyni, de a' közhaszonnak 's a' haza javának tekintetében is; mert ha a' legkisebbnek hajlama nemzetiséghez és alkotmányhoz már hazai nyereség, 's olyast ekkép nem visszalökni, de cultiválni kell, akkor ugyan kérdem, mily holdvilági vagy fagygyuvilági politika az, a' kormány hajlamát nemzetiséghez és alkotványhoz az ellenzés sőt a' dacz fagyos vízával önteni le?

'S e' szerint — hanc veniam petimusque damusque vicissim — ha valaki magasztos rüptében egyeseknél vagy az alsó osztályokban sőt a' sepredéknél ápolja 's öntözgeti e' hajlamot, 's nemes abnegatioval ezen öntözési működést a' haza javára olykor még borral 's pálinkával is eszközöli, sőt néha pusztá elvált olylással is kaczkodik, kinek szaga (!) egyébiránt elviselhetlen, ám legyen, 's dicsérni sőt csudálni fogom őt, ha nem lappang efféle hazafui eljárása alatt mellékes czél és öndérek, vagy más fufang; midőn azonban én illyest kellőleg tudok méltánylani, legyen nekem addig gyakorlati felfogásomnál fogva viszont szabad — mintán egész politikai létem alatt szinte nem tettem egyebet, mint mennyire bírtam, hajlamot gerjeszteni nagyban kicsiben nemzetiségünk és alkotványunk iránt — legyen szabad nekem elvégre, minthogy valahára meghallá Isten a' hűbb honi kedélyek imáját, 's alkotvány és nemzetiség felé fordult a' kormány, legyen szabad nekem gyanugerjesztés nélkül — 's más jutalmat soha nem fogok kérni — ellenzés, újhuzás, 's ide oda kapkodás 's megnevezés elv és szerep közötti habozás helyett, mely nem egy oppositio tagnak egész artilleriája, egyszerűn felkiáltani: „Igy van jól, így van helyesen kormány, folytatd csak mint kezdéd utadat, 's egy virágzó nemzet fogja egykor áldani emléked!”

'S ha valaki azt tudakolja: ugyan de volt-e haszna megtagadásomnak? annak azt felelem: eddig nem volt. De ez nem az én hibám. Mert ha többen vélekednének úgy mint én, 's többen cselekednének úgy mint én, akkor volna haszna. Minthogy akkor nem azt gondolná rólunk nem egy, kivel dolgunk van, hogy prókatori nép vagyunk teli megnevezésű házsártékkal, 's mellynek sehogy sem tetheti tetszése szerint, 's mellyel ekkép himezve hámozva szinte prókatorilag kell banni míg megy; mikor aztán a' megérett világi események valamiképp majd úgy is elrendezik magokat. Nem, ezt nem gondolná rólunk senki, feltéve ha a' jobb rész úgy volna lelkesítve mint én, de minden, ki csak ismer, arul volna meggyőződve, hogy nemzetiségünket és alkotványunkat sértve, teljességgel nem boldogulhat velünk senki, 's készek vagyunk inkább bármilly tulságokra, mintsem hogy ezentul egyikét vagy másikat csorbítani hagyóknak, ezentul mondom, mert eddigelé nem voltak mindig olly igen féltékenyek 's esiklandósak; ha azonban ápolják e' két életforrásunkat, vagy azokat legalább békében hagyják, miképp megzavarás nélkül tiszta létükben magunk használhassuk azokat, akkor, jóllehet soha nem fogunk többé fölöttük elaludni, ne hogy akarattal vagy véletlenül heterogen elemeket öntsünk azokba, akkor visszaemlékezvén kaczagányos eldődinkre, kiknek érez buzogány rezgett kezükben, 's magunktól lökvén a' iuridicum remediumok egész patikájával együtt rabulismust, szörszálhasogatást, kisserű jogászságot 's a' tenger ténát, nemesak, mint a' példabeszéd tartja, madarat lehet fogatni velünk, de készek vagyunk nemzeties és alkotványias fejdelemért és kormányért szembeszállni a' déli övtől az éjszaki sarkig az ármány nagyanyjátul kezdve, urunknak 's a'

jogszerű szabadságnak minden nyílt és lappangó ellenséggel. 'S nem pillanati felhevülés következtében egyedül, mint nagynevű Mária Theresia idejekor, de kiéberedett, „tudják mit akarnak“ 's magokat megbecsülő szabad férfiak esztüzevel.

Illy erőteljes de egyszersmind loyális színben azonban tán magunk előtt igen, mert önhizelgésben soha nem voltunk fukarok, de a' nagy világ ítélőszéke előtt bizonyosan nem állunk. Ámde ha nem állunk így — 's pedig így állanunk felette nagy szerencse volna, hogy t. i. „Ne bánts a' magyart, de bizzál benne“ — az legalább nem az én hibám.

„Tehát kié?“
Mind erről, mind egyebekről, miket a' hely szűke miatt félbeszakasztanom kell, a' legközelebb számban.

Gr. Széchenyi István.

Országgyűlést közlemény.

A' 104d. országos rendi ülésben kir. személynök ő nmsgnak mai Társ. közölt szemponjtai után egy megyei követmintegy illy módon fejezte ki a' tanácskozásba vett szavazatkérdés iránti nézeteit: Midőn küldöm anyautasításukban azon általános alapelveket kijelentették, hogy a' személy- és vagyonbeli jogok a' haza minden lakosira egyiránt terjesztessenek ki, hogy az alkotvány sánczain kívül álló 10 millió lakos azokba bevétessek, 's mindenki azon arányban részesüljön polgári jogokban, a' mint a' közterhek viseléséhez járul; hogy végre a' lakosok minden osztályai, különbség nélkül képviseltesse a' t. hatóságok és törvényhozásnál: szomorun kénytelenítették tapasztalni küldöm, hogy a' t. hozási képviseltesse nézve még azon osztályok sincsenek egymás közt tisztában, mellyek a' törvényhozás részeinek 's a' nemzet Rendjeinek nevezetnek: hogy a' törvényhozás keblében hiányzik még azon egyértelem 's egység, mellyet épen a' törvényhozásnak kellene ébreszteni az egész népségnél: különösen sajnálták pedig a' törvényhozás ama százados mulasztását, hogy a' kir. városokat független önállásu polg. rendre fel nem emelte, 's mint illyet a' nemzettel össze nem olvasztotta; 's hogy e' miatt a' kir. városok a' közérdek irányában mint szabadon nem mozogható 's önkényes hatalom által korlátolt testületek, a' nemzet és nemzeti szabadsággal idegen és ellenséges elemek gyanánt állnak szemközt. E' sajnós állapot annak tulajdonítható, hogy a' törvényhozás a' kir. városokat a' nép sorából kivette, a' nemesi rend pedig azokat polg. tekintetben magához fel nem emelte; 's így lön, hogy a' néptől elszakasztva, a' nemzetől pedig eltaszítva, érdeke és érdekesben sem ezzel sem azzal soha még nem egyezhettek, 's minden támasz, minden ótalom nélkül egészen magokra hagyatva, sőt gyakran a' nemesi rend által megis támadatva; egy 3diknak t. i. az örökös tisztviselők 's így az udvari kamra hatalma alá kerültek, 's azon leverő állapotra jutottak, mellyben jelenleg léteznek. Fölötte káros volt ez a' kir. városokra, de még káros az egész nemzetre nézve; mert a' városok a' a' miveltés és művészet virágzásra nem fejlődhetett szabadság nélkül; a' hazában pedig a' szabadság megtámadások és sértések ellen eléggé nem biztosíthatott városok nélkül, 's így a' kir. városokat csak az első, a' nemzetet azonban mind két mulasztás gyakran érzékeny csapásokkal sujtogetta 's e' két mulasztás egyik fő oka, hogy mindenütt és mindenben annyira hátra maradtunk. Midőn tehát a' jelen században egyesülről van szó, küldöm véleménye szerint a' nemesi rendnek a' városival egybe kell olvadnia érdeke és érdekesben, czél- és akaratban, erő- és munkában. Ezen egybeolvadás csak úgy eszközölhető, ha megyék és városok a' törvényhozási és t. hatósági jogra és rendszerre nézve egymáshoz simulnak; ha megyék az igazságnak, városok a' szabadságnak hódolva, amazok mint igazságos törvényhozó részek a' városokhoz leereszkednek, ezek pedig, mint nemesak névről, de valósággal szabad polgári testületek a' megyékhez fölemelkednek; ha törvényhozásnál a' megyék a' városokkal a' szavazati jogban megosztottnak, a' városok pedig belsőrendszerükben eredeti önállásukat visszanyerik, 's mindketten, mint független önállásu törvényhozói és t. hatósági testületek, a' nemzeti szabadság biztosítására 's megőrzésére kezdet fognak: ha helyhatósági rendszerükből mindaz, a' mi jó, megyék a' városoktól, városok a' megyéktől átvéve, keblökbe ültetik, 's mind azt a' mi rossz, keblökbe kiirtják, mert sehol sem maradt meg maga eredeti tisztaságában dicső alkotványos rendszerünk. Így az eredvény nyilván tanúsítja, hogy a' városok szabadabb kifejlődésének 's a' nemzeti szabadság öregbítésének már épen nem kedvező azon régi rendszerünk, miszerint csekély számú, 's a' polgárok összeségének tel-

jes kizáratásával önmagát kiegészítő választottság éltük fogytaig maradandó tisztviselőket, kir. biztosok vezérlése és befolyása alatt, választ 'stb. Bizonyos, hogy a' megyei rendszer elve a' szabadság legtisztább felfogásán alapul; hogy annyi véres vihar közt ez tartotta fön a' nemzetet és szabadságát; ha tehát ez ott, hol szükség, javítva a' városokba átültetettik, ezen rendszer mellett a' megyék és városok egyesítve fogják teljesen kifejtetni 's örök időkre fentarthatni magát a' tiszta szabadságot. A' sz. kir. városok ezen kifejlődése csak koordinációjok által levén elérhető: küldöm e' részbeni kívánatának jelen munkálat által nagy részben megvolna felelve. Mi már a' városok szavazatát illeti: elméleti igazság, hogy a' becikkkezett városok a' törvényhozásnak szavazati joggal bíró kiegészítő részei; elméleti igazság, hogy mint törvényhozói részeknek önálló független testületeknek kell lenniök; ellenben gyakorlati igazság, hogy azok jelenleg nem illyenek. Sajnos, hogy a' törvényrendeletét, vagy legalább célzatát a' gyakorlat elnyomta; ezt csak az enyhítheti, hogy ezt nem egyes szándék, hanem közmulasztás, közfigyelmetlenség, leginkább pedig közviszontagság észrevétlenül idézte elő. Illy rendkívüli állapoton tehát rendkívülileg kell segíteni, egyes hatalmaktól visszasedni az elfoglalt jogokat, 's visszaadni az igazi tulajdonosoknak, szóval a' városokkal megosztani a' törvényhozási és szavazati jogot, 's így a' városokat független önállásu polgári rendd fölemelni. Minthogy pedig 2d. Ulászló decretuma 26dik czikke tanúsítja, hogy hajdan az országgyűléseken, jelesen a' rákosiakon összes nemesek vevén részt 's fejenkint szavazván, később e' törvény szinte Ulászló 3dik decretumán. 1ső czikke által akképp módosítottván: hogy egytelkü nemesek tizen körükből egy képviselőt választani, a' többi nagyobb birtokos pedig, ha osztatlan állapotban nem élnének, személyesen megjeleneni kötelesek legyenek: az 1625: 62 és 1723: 7. törvények által csak általában rendeltetvén, hogy a' megyei közönségek, a' mennyiben személyesen meg nem jelenhetnének, országgyűlésre követeket küldjenek, 's e' törvények nyomán a' megyék részről majd két, majd három, majd négy, 's csak egy század óta behozott szokás szerint két követ küldetvén, a' kir. városokra nézve pedig az 1608d. k. u. 1ső czikk 10dik §ban csak az foglaltatván: „Ut eae quoque in suis privilegiis et numero SS. et OO. conserventur, dignum judicant regnicolae, harum nuncii, ut inter regnicolas locum et vota habeant, dignum quoque censent regnicolae;“ végre a' fen idézett 1723: 7. törvényben a' városokról már épen semmi említés nem tétetvén, azon kérdések, hogy követet küldjenek a' megyék, 's miképp képviseltesse a' városok? 's mi arányban szavazzanak 's vegyenek részt mindketten a' törvényhozásnál, törvénykönyvünkben sehol sincs érintve, annál kevésbbé kifejtve. Miután azonban most a' szavazati jog-megadásról van szó, ezen jogot bizonyos elvekből következtetni, 's bizonyos basisra kell állítani. Ugyanazért küldöm e' kérdés-eldöntéskor egyrésztül azon nézetből indulván ki, hogy a' liberalis eszmének nem a' törvényen alapult jogok megszorítása, hanem inkább azok lágitása 's öregbítése felel meg, más részről pedig azon arányt 's egyensúlyt, melly a' megyei és városi vokok közt szükséges, fentartani akarván, törvény által azt kívánják kijelenteni, hogy addig is, míg a' törvényhozás végképp fog elrendeztetni, az országgyűlésen minden megye két szavazattal, minden becikkkezett város pedig egyenkint egyegy szavazattal birjon. — Egybányavárosi követ pedig így nyilatkozott: Ezen városi vokok elrendezését 's felosztását, melly szerint 48 városnak 16, vagy ketöltötve 32; a' megyéknek 54 vagy ketöltötve 108 vokok adatik: sem az ország alkotványával 's alaptörvényeivel, sem a' k. előadásokkal, sem a' természetes és osztó igazsággal, sem a' status főczéljával, t. i. haza boldogságával semmiképp nem lehet összeegyeztetni. Hasztalan idővesztés volna hosszas beszéddel, vagy sok idézet és törvényre hivatkozással alaposan bebizonyítani akarni, hogy minden várost, szintugy mint egyes megyéket országgyűlési egyenkinti szavazati-jog illet. Elismerték azt magok a' t. RR. mult országgyűlésen, midőn ezen városokat érdeklő egyarányos szavazati jogot csak a' városok elrendezésével kívánták összekapcsoltatni; elismerte a' haza és törvényhozó-test, midőn 1608diki első czikkben a' négy országos Rendet helyben hagyván, a' 4dik Rendnek, azaz a' kir. városoknak, épen úgy mint a' 3dik rendnek, t. i. a' megyéknek országgyűlési vokot és ülést is engedett; midőn tovább 1608tul fogva 1807ig 27 új várost épen olly szavazattal, mint a' török járomból kiszabadított új vgyéket becikkkezte, 's országgyűlési szavazati joggal és üléssel felruházta; midőn 3) az 1687: 17dik t. czikkben vilá-

gosan kimondotta, hogy nevezetes ok nélkül a kir. városok számát csak azért sem lehet többé szaporítani, mert a gyűlést országgyűlésen voksok által majd megelözték, s a megyék és városok közli súlygyen már felforgatva látszék. Hogy ezen egyenlő s egyenkinti szavazatjogról kétkedni sem lehet, bizonyította a törv. hozó test 1618iki országgyűlésén; midőn észrevehén, hogy addig divatozott alkotmányos gyakorlat ellen a hét sz. kir. bányaváros kapott kegy. kir. meghívólevelek következtében egyenkint csak egy követet küldött országgyűlésre: azonnal felírás által II. Mátyás királyt megkérte, hogy alkotmányos gyakorlat szerint minden sz. k. bányavárosból nem egy, hanem két követet hívasson országgyűlésre. Bizonyította a törvényhozó test tovább azzal, hogy mult 16. és 17ik században többször látván, miszerint némely sz. k. városok követei országgyűlésen jelen nem voltak, tüstint felszólította s megkérte országgyűlési levél által az említett városokat, hogy a törv. értelmében követeket okvetlenül s annál inkább küldjenek, mivel azok távollétében törvényesen semmit sem végezhetni. Hasonlókép nem kétkelhetni ez egyenkinti s egyenlő szavazati jog gyakorlatáról is; mert tudva van, hogy számtalanszor, midőn nagyobb fontosságú kérdések jöttek szőnyegre, a városok és megyék egyenkinti és egyenlő szavazatával döntettek el. Így p. o. 1609., 1647., 1649ki országgyűléseken; így Thurzó, Draskovics János s Pálffy Pál nádorok választásukkor; így az 1715., 1723. és 1741ki országgyűl., midőn a felségértésről szóló törvény a pragmatica sanctio, s többféle dolgok tárgyalattak, így a királyválasztások s békekötések. Ezernyi esetet lehet fölhozni a régi országgyűlések jegyzőkönyvei s iratiból, mellyben a városok egyenkinti szavazattal éltek. Lehetne tovább eseteket felhozni, mellyekben nemcsak az uralkodó királyok, de magok az országos összegyűlekezett RR. is, az absens városokhoz küldött kir. vagy országgyűlési levelek által egyenesen kimondák, hogy a városok jelen nem létkiben országgyűlési tanácskozsokat és dolgokat folytatni s bevégezni nem lehet. Mind ezt időnyerés végett mellőzvé, csak azon kérdést teszem: mi oka s minő bünt követtek el a városok, hogy a 19dik században, mellynek legelső feladata a szabadságot tágitani s kiterjeszteni, nem pedig elnyomni, őket az országgyűlési egyenkinti szavazattal elnyomtatásával lényegesen büntötni lehetne? és szabad-e az ősi alkotmányt félretenni, s új képviselői rendszeren, vagy statisztikai adatokon alapult alkotmányt hozni be? Mi az első kérdést illeti: egész világon nem lesz található ember, ki tiszta lélekismérettel a magy. 4dik országos rendet igazi bünről vádolhatná. Mert világos szerte ismertes, hogy a 4dik rend mindig állhatatos hűséggel viselte magát a király és haza iránt s őt illető mindentéle kötelességit megtette. Hallottam ugyan, nemcsak a ker., de ország. ülésekben is a 4dik rendnek szemrehányatni, hogy a városok a k. kamráról függenek, s ez és többek miatt nem egyebek, mint rottenboroughok, mellyeket, mint Angliában, el kellene törölni. De a városok kamráról függetlensége nem nagyobb, mint a megyéké a kir. Hó-Tanácsról s az első a városok mostani rendezésével enyészni fog. Mi pedig némely városok kicsinyiségét illeti: ezt ugyan tagadni nem lehet, de azok akkor is kicsinyek voltak, midőn szavazati jogot kaptak; s ennek megtagadatlansága sohasem volt városok nagyságához vagy kicsinyiségéhez kötve. Ha tehát akkor a szavazati jog igazságos volt, most is annak kell lenni. Hogy az angol reformbill által sok rottenborough eltöröltetett, tagadhatlan; de a magyar sz. kir. városok és angol rottenborough közt igen igen nagy a különbség, mert a magyar városok magok a földesurak és városi birtoknok tulajdonosai; ellenben minden rottenboroughnak volt egy magányos földesura, és a rottenboroughi lakosok nem voltak a földbirtok tulajdonosai, hanem csak haszonbérletűk, kiknek a földesur követválasztáskor parancsolni szokott: a magyar sz. kir. városok polgárainak ellenben senki sem parancsolt, nem is fog parancsolni. A rottenboroughok továbbá csak váromladékból s néhány házból álltak: holott hazánkban a legkisebb város is több száz vagy ezer házból áll, mellyek tulajdonosai szabad polgárok. Egyébiránt az egész angol reformbill meszszeről sem a nemesség vagy aristokratia javára történt ám; mert az alsó parlamenthez a nemesség vagy aristokratia egy követet sem szokott küldeni, oda csak a közönségek (communes) akár városokhoz, akár megyékhez tartozzanak, küldenek követeket; az aristokratia a hierarchiával együtt csak a felső parlamentben képviseltetik. Végül arra is kell tekinteni, hogy Angliában a reformbill által eltöröltetett szavazati jogokat, sokféle új város, mellynek addig szavazati joga nem volt, tehát igazi polgárok kap-

lák meg. Átmenvén a második kérdésre: kerekén tagadom, hogy szabad legyen törv. hozás által az ősi alkotmányt félretenni, s képviselői rendszeren és statisztikai adatokon alapult új alkotmányt behozni. Az ősi alkotmány négy országos és kiváltságos Rendben alapszik, s a kir. koronázási hit és oklevél szentsége által biztosítva van. Minden koronázási oklevél bilaterális kötés, mellyet csak a négy ország. Rend és a király köz megegyezésével oldhatni fel. Az 1790. diki 67. t. cz. világosan kimondotta, hogy a publico-politicus kérdésekben, nevezetesen az országgyűlés által megyéknek és városok elrendezésére küldött országos választmánynak nem más feladata, mint hogy azoknak az alkotmányos hatóság és activitás sértetlenül maradása mellett ezélszerűbb s rendesb országgyűlési, megyei és városi közigazgatási, tárgyalási és tanácskozsai módja létesíttessék (ut salva constitutionali activitate Dietarum, Comitatum, Civitatum, et aliarum Jurisdictionum semper permanente, solummodo melior, magis ordinata negotiorum dialectium aut publicorum manipulatio, et legum spiritui magis conformis pertractatio introduceatur.) Ezen törv. értelmében szól a k. kir. előadás 3dik pontja is, mellyben ő egyenesen ohajtja, hogy addig is, míg az 1790. 66. és 1827ik Sik törvényezikk következtében az országgyűlés törvényesen elrendezve nem lesz: a városokat illető országgyűlési szavazati jog a törvények értelmében állandó (fixum) és biztosított maradjon. Ennélfogva, miután a városoknak ezen szakaszban nem a régi alkotmányos egyenkinti szavazati jog, melly a törvények, eskü és koronázási oklevél által biztosítva van, hanem valami új és alkotmány-elleni képviselői rendszeren csak statisztikai adatokon gyökerezett szavazati jog töredéke adatik, s teljes szavazati jogban csak 6 város részesítettik; ellenben a megyék szavazati joga kettőzöttik: küldöm a városokat illető alkotmányos teljes egyenkinti szavazati jogot, maga épségében föntartatni s e szakaszt az alaptörvények értelmében módosítani kívánják annál is inkább, mert 1) legnagyobb anomalia volna, ha egy egyedül t. i. egy magnást a felső táblán egy voks illette, egy egész várostul pedig hasonló szavazati jog az alsó táblán megtagadva lenne. 2) csak azon országok boldogulhatnak, hol hatalmas és virágzó a 4dik vagy industrialis rend, azaz hol igen sok város van. 3) a 4dik ország. rend igen szőnyű lealacsonyítása s elnyomtatása nélkül a városokat illető szavazatok tizedelni nem lehet. 4) ha a városokat illető szavazati jog csonkítást szenvedne, akkor Erdély és Magyarország összekapcsolatásáról álmodni sem lehet; mert az erdélyi városok, mellyeknek eddig az erdélyi országgyűléseken igazi praepondiumjok volt, látván mi történt a városokkal Magyarországon: az összekapcsolatásban soha sem egyeznek meg, sőt minden összekötést akadályoztatni fognak. Azon esetre pedig, ha küldöm ohajtása e táblán többséget nem nyerne, előleg óvást tevén bátorodom a t. Rdket arra kérni, hogy legalább a tervezett 16, s illetőleg 32 voksot, egyenlő töredékekben, minden tekintet nélkül méltóztatassanak elosztani a 48 város között; Fiumét és Buccarit ide nem értve. Utána hazánk legnépeseb s középponti városának követe illy adatdús előterjesztést tön: Mindenek előtt köteles vagyok küldöm utasítását előadni. Azt kéri ezek a t. RR. től, hogy a 4ik Rend a 47 szavazati birtokában maradjon meg, melly őt a fenálló és élő törvények szerint ügyis illeti. Engedjék meg, hogy valamint Z. megye érdemes követe előadásában több törvényre hivatkozott, utolsó állításom bebizonyítására szerinte némely törvényeket idézhessek. A kor. u. 1608: 1. cz. 10 §-a azt mondja: „Liberas civitates, quae juxta Ladislai regis Decr. 7mum art. 3o ordine recensentur, quod concernit, ut eae quoque in suis privilegiis et numero Statuum et Ordinum conserventur, dignum judicant regnicolae, quarum nuncii, ut inter regnicolas locum et vota habeant, dignum quoque censent regnicolae. A 15. §. azt mondja: „Reliquarum civitatum liberarum, quae ibi comprehensae non essent, status rejicitur ad emendationem Decretorum.“ Az imént idézett Ulászló 7 de. vagyis az 1514: 3 cikkének tartalma köv.: § 1. Sunt igitur 8 in primis civitates LL. videlicet: Buda, Pest, Cassovia, Posonium, Tyrnavia, Bártfa, Eperjes et Sopronium. 2. Praeterea Vetus-Buda, Strigonium, Alba Regalis, Leutschovia, Szakoleza, Cibinium et Szegedinum: 5. §. Insuper Crenunicia, Bistricia, Zólyom cum ceteris civitatibus montanis. 6. §. Ac rivulus Dominarum et castrum Huszt cum 5 civitatibus et fodinis salium.“ E két alaptörvény összevetéséből világos, hogy 1608ban köv. 22. sz. kir. város ruházott fel egyenkinti szavazati joggal, u. m. Buda, Pest, Kassa, Pozsony, Nagyszombat, Bártfa, Eperjes, Soprony, Esztergom, Sz.-Fejérvár, Lőcse, Szakoleza, Szeben, Szeg-

ged, Kőrmöczbánya, Besztercebánya, Zólyom, Selmeczbánya, Ujbánya, Libethánya, Bakabánya és Nagybánya. Az mondattott ugyan a ker. ülésben, hogy az 1608ki törvény által csak azon Sváros, melly az 1514ki 3. cikk 1. §-ban foglaltatik, kapott volna voksot, de ez nem áll; mert az 1608iki törvény nemcsak ezen 1. §-ra, hanem az egész cikkre, és így a 2ik, 5. és 6dikra is hivatkozik; mert azt mondja: „quae juxta Uladislai decr. 7mi artl. 3. ordine recensentur.“ A nevezett 8 sz. kir. város azért áll külön első szakaszban, mert az már akkor, t. i. 1511ben tárnoki különös szabadítékokkal felruházott város volt s különös osztályt képezett; a többi már akkor személynöki város lévén a többi szakaszban u. m. a 2. 5. és 6dik szakaszban soroztatott elő. Hogy ez valósággal így van, kiviláglik Verböczy III. része 8dik címéből, hol ugyanazon különbség a tárnoki és személynöki városok közt névszerint tétetik. A Tripartitum pedig ugyanazon évben 1511. ugyanazon napon sz. Erzsébet napján hagyatott jóvá. Az 1608dik évi 11. szakaszban érintett városok, mellyek ad emendationem decretorum utasítottak, egészen más városok valának, mint az 1606dik 3dik cikk 6dik szakaszából kitétszik, melly így szól: „Et quia cum appendice in hoc articulo oppidorum Modor, S. Georgii et Bazin mentio fit, utrum nimirum ipsi inter Praelatos, Magnates, Nobiles SS. et OO. assidere votaue sua habere possint, pro ulteriori deliberatione et resolutione suae Mattis ac SS. et OO. Regni ad proxime futuram dietam horum quoque totum negotium rejicitur.“ Továbbá kitétszik a koronázás e. 1608 évi 5ik cikk 3. §-ból, mellynek tartalma ez: „verum quod civitates et oppida, quae ad Coronam Regni non spectant, quaeve etiam in decretis Regni minime sunt specificatae, utpote: Modor, Bazin, S. Georgii, et aliae similes, utrum in coetu SS. et OO. Regni locum et vota habere debeant, Regnum cum Regia sua Matte statim post coronationem ex Consilio hungarico deliberabit.“ Világos tehát hogy az imént idézett 11ik szakaszban csupán olly városok érintettek, mellyek az 1514ki 3ik cikkben nem foglaltatvák. A mondottakon kívül még köv. lett dolgok bizonyítják, hogy 1608ban a nevezett 22 sz. kir. város egyenkinti szavazatot kapott, t. i. hogy 1609ben ugyanazon 22 sz. kir. város levelek által országgyűlésre meghiva volt, s meg is jelentek a nélkül hogy az akkori RR. azt ellenzették, mit csakugyan meg nem engedtek volna, ha valamennyi 22 város országrendi joggal nem bírt volna; mert az 1608ik törvény utolsó, azaz 12ik §. ezt mondja: „praeter hos itaque SS. et OO. ne sua Majestas Regia ad comitia generalia adhibeat, eorumque vota juxta antiquum usum ad sessionem admittantur, decretum est.“ Föl nem tehetni, hogy az akkori KK. és RR. egy év alatt elfelejtették volna, kit szabad országgyűlésre meghíni, kit nem. Továbbá mint B. — bánya érdemes követe már érintette, az 1619ki országgyűlésen az iránt panaszt tettek a RR., hogy a 7 bányaváros nem egyenkint, hanem curiatim hivatott vala meg országgyűlésre s kérték ő fels. hogy ez ezentul ne történjék, melly körülmény ismét bizonyítja hogy az 1608ki törvény nemcsak azon városokat érintette, mellyek az 1514 §-ban foglaltatnak, hanem a többieket is: mert a bányavárosok nem az 1514, hanem az 5ik szakaszban nevezettek meg. Végre az 1715: 107d. cikk Szeged város iránt azt mondja: „annuente sua Matte SS. et OO. cittem Szeged jure postliminii ad statum LL. et RR. Cittum, quo et olim ex vi legum et privilegiorum per alte memoratum divum olim Imperatorem et Regem Josephum confirmatum gavisia dignoscitur, iterato resumendum decernunt.“ S így Szeged város, miután török kézről kikerült, jure postliminii szavazati jogába visszahelyeztetett azon kitétel mellett: jure, quo et olim ex vi legum gavisia dignoscitur; pedig nincs más törvény, mint az 1514: 3. t. cz. mellyben Szeged beczikkzetése előfordulna, tehát 1715ben a RR. ezen törvényre hivatkoztak, e törvényben pedig Szeged nem az 1514 szakaszban, hanem a 2dikban érintetik, és így tökéletesen van bizonyítva, hogy az 1608iki törvény által a nevezett 22 sz. k. város egyenkinti szavazattal ruházott fel. Mi a többi sz. kir. várost illeti, ezekről köv. törvények szólnak: Szegniáról az 1638: 42 cikk 3ik szakasza: Civitas porro Segniensis regaliibus litteris ad dietam evocatur. Sz. György és Bazin iránt 1638: 63. §. 1. Supplicat proinde, ut eadem Oppida Secta sua Maj. Regalibus Litteris ad Dietas Regni Hung. in posterum vocare dignetur. Kőszeg iránt az 1649: 39 1. §. Proinde ipsa Civitas ad benign. suae Maj. requisitionem a Statibus quoque et OO. ad publicos Regni consensus et vota in coetum reliq. Lib. et Reg. Cittum recipitur. Kis-Martonról az 1649: 40. 1. §. Ea propter ipsa quoque ad publicos similiter Regni consensus et vota ad instar aliarum LL. et RR. Cittum admitti-

tur. Kézmárk és Breznóbánya iránt az 1655: 65. azt mondja 1. §. SS. quoque et OO. pari omnium voto eadem pro LL. et RR. Cttibus acceptantes, in numerum reliq. SS. et OO. Lib. que Cttum Regni Hung. Partiumque adnex. recipiendas statuunt. Ruszt iránt az 1681: 60. így szól 1. §. Ideo SS. quoque et OO. Regni pari omnium voto idem oppidum pro LL. RR. que Cttite acceptantes in ordinem reliq. Cttum Regni Hung. Partiumque eidem adnex. annumerandum statuunt, in numeroque SS. et OO. Regni publicos consessus habere annuunt. Debreczenről az 1715: 108. 1. §. Adeoque ut in numero reliquorum SS. et OO. Regni sessionem et votum habere possit, annuunt. Szathmárnémeti iránt az 1715: 109. 1. §. Idcirco a SS. et OO. bus etiam Regni ad publicos consessus et vota et in coetum reliq. lib. et reg. Cttum collective sumtis sub ipsa denominatione Szathmárnémeti recipiuntur. Az 1751: 27. t. cz. Győr, Komárom, Ujvidék és Zombor iránt így rendelkezik: Quemadmodum sua Maj. Sma meritis et publica utilitate clementer permota oppida antehac Jaurinense, Comaromiense, Neoplantense, et Zomboriense numero reliq. LL. et RR. Cttum annumeranda benigne censuisset, SS. quoque et OO. Regni eadem in numerum aliarum LL. et RR. Cttum cum voto et sessione recipiunt. Temesvár, Szabadka, Pozsega és Károlyváros iránt az 1791: 30. azt rendeli: Ita SS. quoque et OO. Regni eadem in numerum aliarum LL. et RR. Cttum cum competente sessione et voto diaetali recipiunt. Világos tehát ezen számos törvényből, hogy valamennyi sz. kir. város, mely folyvást országgyűlésre meghívott, egyenkénti szavazattal ruházott fel. De hogy a kir. városok az egyenkénti szavazatot nemcsak törvényekben kapták meg, hanem valósággal gyakorolták is, előttem szolt B — bányá érdemes követe több diarium által, mikre hivatkozott, bebizonyította. Legyen nekem is szabad az idézett esetekhez még egyet adnom: t. i. az 1578. évi országgyűlés diariuma ezt mondja: Tandem suffragiis omnium Baronum, Praelatorum, LL. Cttum et quorundam Comitatum Ernestus Archidux tam in absentia, quam in praesentia suae Majestatis Prorex et totius Regni Gubernator declaratus est. Valamennyiszor tehát országgyűléseken a RR. egyenként szavaztak, ugyanannyiszor egyenként szavaztak a sz. kir. városok is; különben nem is lehetne megfogni, miként történt az, hogy a mit öex. k. személynökur helyesen mondott, az 1687. dik évi 17. dik cikk attól tartott, hogy a megyék a városok által elnyomatni fogják, és azért a városok szaporítását tiltotta. Ennyit bátor valék a törvényekből annak bebizonyítására felhozni, hogy jelenleg is 47 szavazattal bír a 4. dik rend, de a t. RR. a szönyegen levő munkában a 4. dik Rendnek jövedőre csak 16 vokst akarnak adni, s így azokból, mellyekkel törvény szerint fel vannak ruházva, 31-et elvenni. Ezen cselekvésüket a t. RR. két főokra alapítják, t. i. népességre, és teherviselésre. Mi a népességet illeti, engedjék meg, hogy a két Rendet, mely ezen táblánál képviseltetve van, összehasonlítsam. Fényes statistikája szerint az 52 megyében létező népesség száma 500 ezer személyre rug, ezek közt ha minden 4. dik személy választónak vétetik, volna összesen 125,000 nemes választó. A 47 kir. városban jelen munka szerint 600 ezer lakos van, és ha az új elrendezés szerint csak minden 6. dik lakos vétetik választónak, a polg. választók száma 100 ezer lesz, ezen két szám összevetéséből kiviláglik, hogy a felállított arány a 16 városi és 52 megyei szavazat közt nem méltányos. Az mondatik ugyan, hogy a megyei követek nemcsak a népességet, hanem a megyék valamennyi lakosát képviselik, a mi megint nem áll; mert a ki sem közvetlenül, sem közvetve, sem választásba, sem utasítás-adásba nem foly, az nincs képviseltetve, s a megyei követek nem a jobbságot, hanem csak a népességet képviselik. Az mondatik tovább, hogy mikép lehetne megengedni, hogy Ruszt város, mely Fényes statistikája szerint csak 1091 lakossal bír, s mellynek jövedőben 181 választott polgárja leend, ugyanannyi vokssal bírjon, mint Pest városa, mellynek 80 ezer lakosa van, és 12 ezer választott polgára leend? hogy lehetne megengedni, hogy Libetbánya 1583 lakosival és 281 választóival szinte egy szavazattal folyjon a törvényhozásba, mint Debreczen, mellynek 50 ezer lakosa van és több mint Sezer választója leend? Epen úgy áll Bélabánya 1740 lakossal és 290 választóval Szeged ellenében, mellynek 33 ezer lakosa van, s több mint 5000 választója leend, s így tovább. De ezen anomalia nemcsak a városoknál, hanem a megyéknél is ugyanazon mértékben létezik; mert Fényes statistikája szerint Mosonynak csak 388 nemes és így 97 választója van, és mégis ugyanazon szavazattal bír, mint Borsod megye több mint 32 ezer nemesével, s több mint 8000 választóival. Csanádban 463 nemes és 116 választó van, és

szinte egy szavazattal foly a törvényhozásba, mint Pozsony megye 32000 nemesével s 8000 választóival. Pozsegában 614 nemes személy van és 178 választó, Szathmárban 30,000 nemes és több mint 7500 választó, Szerémben 730 nemes ember és 182 választó, s Veszprémben 29,000 nemes s több mint 7000 választó és így tovább. Nincs oly kis város, mellynek, a választók számát tekintve, nem felelne meg épen oly nagy megye; így Ruszt ellenében áll Mosony, Libetbánya ellenében Csanád, Bélabánya ellenében Pozsega, Zólyom ellenében Szerém, Pozsega város ellenében Esztergom, Bakabánya ellenében Verőce, Szeged ellenében Békes, és így tovább Borsod megye ellenében Pest város, Pozsony megye ellenében Debreczen, Szathmár ellenében Szeged, Veszprém ellenében Szabadka, Mármaros ellenében Buda és így tovább. Mindaddig tehát, míg Magyarország rendi alkotványa fenáll, míg municipiumok képviseltetve vannak az országgyűlésen, a kített anomáliának mind két részről meg kell maradnia s azt igaztalanság nélkül csak az egyik rendnél megszüntetni nem lehet, annyival kevésbé, minthogy mindenki átlátja, hogy 16 városi szavazat elégséges nem leend, hogy azal hazát nagy bájából kisegithessük. B — ebánya érd. követe a szomszéd testvér haza példáját már érintette, én is arra hivatkozom; t. i. Erdélyben a népesség, melly 160,000 személyből áll, az országgyűlésen 25 megyei municipium által képviseltetvén, 25 szavazattal bír; a polgárság mind a városokban mind a taxalis helyekben 135,000 főre rug, és 28 municipium által képviseltetvén, ugyanannyi szavazattal bír. De ezen méltányos arány nemcsak Erdélyben, hanem széles világon mindenütt létezik, a hol egy nemzet, v. representatio vagy országrendi alkotvánnyal el van látva. Így Angliában a megyék csak 252 tagot, a városok 400 tagot küldenek az alsó házba, pedig a megyében nemcsak a nemes, hanem a nemnemes is választ. Bajorországban a városok képviseltetése a nemesekéhez úgy áll, mint 2 az 1-hez, Szászországban úgy, mint 3 az 2-hez; Badenben az alsó kamrában a népesség nincs is képviseltetve, s a népesség egyedül az első kamrában van representálva. Mivel tehát a fenálló és élő törvények a sz. kir. városoknak 47 vokst adnak, mivel a szavazatok ezen száma a városok népessége tekintetéből, meddig Magyarország rendi alkotványa fenáll, méltányos, mivel végre valamennyi alkotmányos országban a világon illy kedvező s még sokkal kedvezőbb arány szokott a népesség és a polgárság közt létezni, kérem a t. RR. ket, méltóztassanak küldöim indítványát elfogadni. Ezen előadás több ellennyilatkozást s czáfot vont maga után némely megyei követek részéről. Egyik dipl. ismérétekben dús követ különösen így nyilatkozik: A városi érd. követek törvényeken s gyakorlaton alapított szavazati követelésüket, de sem a törvény som a gyakorlat nincsenek mellettük. Hivatkoznak t. i. Ulászló 1514. k. 3. az 1608. k. 1. és 1687. k. 17. d. cikkekre. Taglalat alá vevén ezen törvényeket egyenként, és mindenek előtt Ulászló törvényét, ebből s jelesen az 1. §. ből az világlik ki, hogy csak 8 oly szabad kir. város létezett, melly rendiségi joggal bírt, a többi hely pedig, mellyek azon törvény 2., 4., 5. és 6. §. ban említettnek, csak kir. és koronai birtokképen soroztatnak elő. S hogy valóban nem is volt az 1608. d. organicus törvény alkotásaig rendiséggel bíró 8 szab. kir. városnál több, azt még bővebben köv. adatokkal mutatom meg. Ugyanazon Ulászló k. 1500: 41. d. cikke is csak 8 kir. szabad várost számlál elő, s pedig névszerint azokat, mellyeket az 1514. k. 3. cikk. Továbbá van egy bizonyos budai Codex, melly ezen város münicipalis ügyeit tárgyalja, és 1502. év körül íratott, ebben említés tétetvén arról, hogy Corvinus Mátyás Pestet Budától elszakasztotta és külön Sik szabad kir. városnak tette, a többi más hét város is névszerint elősoroztatik épen úgy, mint Ulászlónak említettem két törvényiben. Mindez az úgynevezett mixta periodusba esik, de hogy a habsburgi uralkodó ház alatt is csak 8 város tartottat rendiségen részesülöknek és szoros értelemben sz. kir. városnak, kiteszik Oláh Miklós tanutételéből, kinek hitelt adni már annál fogva is tartozunk, mert mint a kancelláriának szorgalmas tagja ezen ügyek körül forgott, s később esztergomi érsek ségre emeltetett. Ő t. i. 1536. ban Mária, a szerencsétlen Lajos király özvegyének titoknokak levén, Budát mint az ország fővárosát és kir. székvárosát a többiek sorából kiemelve, ezenkívül csak 8 sz. kir. várost említ, Sopronyru szoltában t. i. ezt mondván: „Una ex septem civitatibus liberis.“ Ugyanő azon többi várost, mellyek Ulászló törvénye többi §. ban említették, mint például Obudát, Nagy-Szegedet stb. „oppida“ czimvel illeti. Sőt midőn 1602. ben Rudolf király a tárnoki törvényeket a tárnoki városok számára megerősíté, ő is csak azon vá-

rosokat nevezé szabad királyiaknak, mellyeket Ulászló, hozzájuk adván a későbbi privilegiumnál fogva Szakolczát is. Mind ezekből látható, hogy Ulászló 7. dec. 3. cikke nem a városi követ urak követelése mellett, hanem az ellen fordul. Lássuk most az 1608. k. 1. d. cikket, azon organicus törvényt, mellynek annyi világosságot tulajdonitnak az érd. városi követek; de tekintsenek csak az 1645. k. s így csak 38 évvel később kötött linzi békekötés 7. és 8. k. pontjaiba, s látni fogják, hogy az 1608. k. 1. cikk a rdek közti viszonyt, a vokssok minőségét és arányát épen nem határozta el, sőt homály és bizonytalanságban hagyván, az 38 év lefolyta alatt már oly meglábolhatlan zavarba jött, hogy annak törvény általi tisztába hozatást azon békekötés egyik feltételül kelle kikötni. Végre taglaljuk az 1687: 17. cikket. Ez az érd. követ urak Achillese. Sajnálom azonban, hogy ki kell mondanom, miképen a legerőteltebb magyar ázat által sem lehet belőle a városi szavazatok követelését kisajtolni, mert ezen törvénynek, ha betű szerint vétetik, sem értelme, sem teste nincsen. Az áll ott ugyan is, hogy a kir. városok törökjárom alól kiszabadítottván, annyira megszorodtak, hogy a többi országos rendeket majd fölérlik. Csodálom tehát B. város a érd. követét, hogyan ferdíthet el a törvény világos szavait oly kitételrel, mintha az mondatnék a törvényben, hogy a városok száma a megyékét föléri. Már pedig ha azt vesszük fel, hogy a többi rendet, ugymint az egyházi, magnási és nemesi rendet, mellyeket azon 1687: 17. cikk általános kifejezése érdekel, együttvéve akár számra akár súlyra nemcsak nem érte fel a városi rend 1687. ben, hanem inkább azon többi rend együttvéve legalább tizszer haladta meg számra a városit: méltán azt kell vallanom, hogy azon 17. d. cikknek sem értelme sem teste nincsen. Mi a gyakorlatot illeti: ez is a városi érd. követ urak követelése ellen van. Felhoznak ugyan egyes eseteket arra, hogy a törvények alkotásában szavazatuk által részt vetek: épen ez maga bizonyítja, hogy nem mindig eresztettek szavazatra, vagyis hogy csak az idő körülményei jutattak nekik néha részvétet abban; s így kivívott jogképen azt nem gyakorolták. Felhoznak tovább eseteket, hogy a nádorok választásában szavaztak. Meg kell azonban jegyezmem, hogy Thurzó Győr. választatásához szavazatukkal nem járulhattak, mert B. városa érd. követe hibás kufőből meríté e nádornak szavazatok általi választatását, ki felkiáltással lett azzá. Azon nádorok, kik szavazatokkal jutottak ezen főhatalra, számra hatan vannak, u. m. Forgács Zsigmond 1618. ban, Thurzó Szaniszló 1622. ben, Esterházy Miklós 1625. ben, Draskovics János 1647. ben, Pálffy Pál 1649. ben és Wesselényi Ferencz 1655. ben. De ezen választások a vallási felekezetek harczi voltak, mellynek zászlóját maga az 1608. k. törvény tűzte ki, azt rendelvén, hogy a két akkor uralkodó vallásból kétkét egyed jelöltessék ki náadorságra. Ekkor történt néha régi b. szokástól eltérve, hogy a vallási felekezetek uj elemeket olvasztottak magok közé, mellyekkel ritkább soraikat erősítették. De ez szomorú idők és harcok fogásai voltak, mellyek béke idejére nem valók. Azonban van a régiebb nádorválasztások közt ellenkező példa is, azt mutat t. i. hogy azokból épen kizárattak a városiak, jelesen midőn 1554. ben Nádasdy Tamás nádornak választott, akkor a városi követek kizártaival szavaztak. A törvények alkotásba befolyást illetőleg pedig szolgálók azt bizonyító adatokkal, hogy a városok nem bírtak egyes és eldöntő szavazattal. Az 1728. k. diaetára a horvátországi, vagyis igazabban mondva, slavoniai városok meg nem hívatlak, s midőn ez iránt a kancellárián kérdés tettek, azt nyerek választul, hogy csak egész Horvátország kapott regalist, s habár meg is jelentek regalisok nélkül követeik, azoknak ülésük sok időig nem volt, mert királyi rendelet érkezett a diaetára, hogy csak azoknak adassék ülés országgyűlésen, kik arra meghívatlak. Ezen ügy később elintéztetett ugyan, de méltán lehet kérdeni, hogyan tehetni fel az akkori kormányról, hogy a városokat csak kis időre is kizárta volna, ha t. i. egyenkénti szavazat illeti vala azokat? Egyébiránt a szavazatok állapotja ez időben annyira zavaros volt, hogy az 1751. diki diaetán a k. személynök nem mert szavaztatni, okul adván, hogy ezen szélsőség (extremitasnak mondotta ő) a legnagyobb szakadásokat és zavarokat fogná előidézni. Az elszibbasztott többi Rend mellett azonban a megyei követek annyi erőt fejtettek ki az 1764/5. k. diaetán, hogy ezuttal már épen azon mód divatozott a törvények hozatalában és szavazatban, melly jelenleg fenáll; s így nem oly rövid életű ezen szokás, mint azt az érd. városi követek említek, hanem százados szokás az, pedig országunk szokások országa. Még egypár észrevételem van P. város

sa érd. követének előadására. Én t. i. azt hiszem, hogy minden buzgósága mellett, melyet ezen ügynek szentel, bizonyos tekintetben szűkebb keblű 's fűsvényebb kezű mint mi. Őelőször is csak 47 városnak akar szavazatot adni; mi pedig ezen munkálat szerint, mellynek nyomán tanácskozunk, 48 várost részesítünk abban, ő tehát egyet számkivet, 's talán épen azon kis városkát, melly a' lajstrom végén van, Szegniát t. i. pedig ez nagy csorbulására esnék a' m. sz. korona jusainak, mert Szegnia azon egyetlen város, mellyet az egykor egészen birt Dalmáciából mint valami kis foltot, meg tudunk tartani. 2) az érd. követ midőn ránk olvasá az egyes városok beczikkeztetésit hosszasan, 's ezen beczikkezésekre építi a' szavazati követelést: akkor azon városokra, mellyek mellett beczikkező törvényt nem tudott idézni, kimondá a' száműzés szigorú ítéletét; pedig hét város van olyan, melly nem beczikkeztetett be, következőleg nem beczikkező tvénynél, hanem szokásnál fogva ül itten, jelesen ilyenek: Modor, Trencsény, Korpóna, Zágráb, Varasd, Körös és Kaproncza. Ezekre tehát az érd. követelőadásának modora által szavazati tekintetben kimondá a' halálos ítéletet. Miután tehát sem törvény sem gyakorlat nem szólunk a' városok szavazata mellett, hanem inkább az ellen, egészen más szempontok azok, mellyekből indultak ki küldőim is, midőn a' városi elemet a' törvényhozásban részeltetni akarják, mellyek más érd. követek által bővebben levén már előadva, azok ismétléssel felhagyok, 's most csak utasításom szerint a' városoknak adandó szavazatokat tizenhatban nyilvánítom. A' keltőztetés elvét is elfogadják küldőim, azon ovással azonban, hogy egy megye követéinek ellenkező szavazása esetében, az előmutatott utasítás szerint határozza el a' törv. hozó tábla a' két ellenkező szavazatok egyikét. Támadtak tovább némelylek, kik a' városi képviselők jogküzdelmét roszták, 's mások azonban teljes mértékben helyeslék vagy legalább méltánylák azt, a' mennyiben t. i. azok ittl nem megtámadólag, hanem csak védelmezőleg állnak, még pedig azon aristokratia ellenében, melly sem a' nemzetiség sem a' szabadság fenntartása ügyében nem tett többet, vagy annyit sem, mint a' k. városok, 's melly a' népnek is csak azért fogta pártját, hogy általa feudális követelést annyival biztosabban láthassa teljesítve. T. megye követének a' városok mentességére az aristokratia megtámadásával mondott szavai, hosszas czáfolatra adtak okot P. m. követének, ki máskor ama szóval, különösen az aristokratiai állapotot illetőleg, egy téren szokott állani. Az ülés eredményét közlöttük már múltkor. Úgy szinte

Közülvén röviden már a' febr. 19-keig volt ülések eredményit, febr. 20-án hushagyó-kedden ülészünet volt; febr. 21-kén hamvazó szerdán délelőtti 11¹/₂ig magánytanácskozás a' tvényhatóságok 's káptalanok követei közt a' hallgatóság kizártával, azután 106d. orsz. rdi ülésben a' városi követválasztásról szóló 387. és köv. szakaszok forogtak vitatási szönyegen 's ámbár kir. személynök nm. oktatással javasla hogy a' városi követekek a' képviselő testület nem pedig az összes polgárság által választassanak, a' ker. szerkezet mégis meghagyott 's a' szidóktól a' követté választathatás it is megtagadtatván a' munkálat bevégeztetett. A' IXd. részben az 5lik §tól kezdve a' többi véges végig kihagyatni sürgeté a' nm. elnök az ott kérdésben forgó szabályzat létesítésére javasolt orsz. választmány iránt, azonban erre nézve is megállapított a' kerületi határozat; ezután a' vallás ügyében kelt földi üzenet minélelőbbi átküldetése, 's a' részek visszaesatoltatása iránti fölrásjavaslat 's a' Pesten építendő országgházi tervet illető üzenet minélelőbbi tárgyalatása végett Nádor ő fenségét megkérni szorgalmazván egy követ, a' vallásiránti üzenetet már kezé-

hez jutottnak mondá a' nm. elnök 's a' más két tárgy teljesítését is ígervén a' fens. Nádor megbízatából felszólítá a' Rdket, hogy a' k. előterjesztések 8d. pontjáról t. i. a' k. kincstárul kölcsön vett pénz megtérítéséről sziveskedjenek tanácskozni 's záradékl az országban szerte létező izraeli orvosok folyamodását emíté, mellyben ezek a' honoratióroknak tulajdonított jogokat, magokra is mint egyéb orvosokra kiterjesztetni kérik. Febr. 23kán ismét magány-értekezés, azután 155d. kerül. ülés, mellyben a' m. földnek a' büntető rendszeri munkálat iránt kelt válaszüzenete tárgyalatott 's több jeles taglalás és czáfolat után, mellyek a' válaszüzenetben foglalt szempontok 's állítványokra vonatkoztak, egyhangulag elfogadtatott azon javaslat, hogy míg a' munkálatban foglalt alapelvek iránt nem uyilatkoznak a' földnek, addig idő sem lehet a' tanácskozásra 's így a' mintabörtön-építést 's egyéb ideiglenes intézkedést a' Rdek nem fogadják el; a' 107. orsz. ülésben a' földi táblán az átküldött tárgyak iránti üzenetek fordultak elő 's közzíratra bocsátattak, a' rdi táblán pedig a' vallásbeli üzenet úgy a' hazai protestansok által az országgyűléshez intézett folyamodás közzírát és ker. tanácskozás végett kérétt ki mikrül jövőre.

Spanyolország.

(Murcia ismét a' kormány hatalmában.) Telegrafi sürgöny szerint febr. 8kán Murciát a' királyné sergei elfoglalák, miután a' zendülők részint lerakák fegyvereiket, részint kiköltöztek a' városbul. A' lakosság barátságosan fogadá a' katonákat. Malaga is fölzendült, Alicante előtt pedig francia hadihajó jelent meg a' consul rendelkezésire, mit rövid idő múlva nevezetes hajóosztály fog követni. Ez újabb zendülést angol pénznek tulajdonítják, 's némelylek hiszik, hogy végre még Espartero is föl fog lépni. — Krisztina özvegy királyné február 15kén elhagyá Párizst, 's kevés nap múlva spanyol földre fog érkezni, ha utközben olly fontos híreket nem kap, mellyek tovább menetelének gátul szolgálhatnának. — Alicante febr. 8ka óta ostrom alatt van.

An. lia.

(O'Connell védbeszédének folyt. 's vége, elítélésének részletei és fölszólítása az irlandi néphez.) Hiheti é az eskütszék, hogy az összeesküvő így él? Nyilvános gyűlések tartattak; nem tagadom, kelle tehát czéljoknak lenni, úgy van, 's e' czéljok: az unio megszüntetése. Hogy ez roz, vagy kártékony czél, azt kéreken tagadom, sőt nagyon is hasznosnak mondom, 's reménylem még azt is bebizonyíthatni, hogy nincs ezen teremben senki, kinek pártolnia nem kellene a' repealt. (Kaczaj.) Áttérek azon balkövetkezményekre 's fonák kormányzati rendszerekre, miket a' repeal okozott vala. 1782ben, midőn törv. hozási függetlenség ígérteték Irlandnak, példátlan fölvirágzást leheté országszerte észrevenni 1800ig, melly évben, a' vészes unio megkötetése után minden ismét visszahanyatlott. Irland statusadóssága akkor 2 I millió font sterlingből állott, most pedig 44 6 millióra megyen; mert az unio elhatározatása után Irlandnak az angol adósságban is részesülnie kelle. Most az iparüzés parlagul hever, Irlandot iszonyu inség nyomja, 's majd minden kitünőbb hivatalai angol kezekben vannak. Ezekről fogva tehát, miután ide hívatam, hogy szóljak, még egyszer nyilvánítanom kell, miszerint mindenkor csak arra törekedtem, hogy hazám számára lehetőségig sok jót küzdjek ki. Erre jogom van, mert azelőtt a' legnagyobb négy megyét (grófságot) képviseltem, most pedig Cork 750 ezer lakosáért ülök parlamentben. Dublin várost kétszer képviselém, 's köszönöm is nemzetemnek e' szép bízalmat. Az érintett nyomás következtében a' népesség is szemlátomást csökken Irlandban, 's mégis azért akarnak most bennünket elítélni, mivel eszközökül gondoskodunk, mikkel ez

inséget meg lehetne szüntetni! Pedig milly könnyen lehetne e' bajon segíteni. Alig van ország a' világon, melly olly jeles tulajdonokkal dicsekedhetnék, mint Irland; gyönyörű révei 's hajózható folyamai mind megannyi kincsbánya a' kereskedésre nézve. Vegyetek földabroszt kezetekbe, 's látni fogjátok, hogy nincs falu egész Irlandban, melly 12 mérföldnél távolabbra esnék valamely biztos és kényelmes kikötőtől. Miért nem gazdag tehát ezen ország? Nem volt é törv. hozási függetlenségének ideje alatt gazdag és boldog? A' mi akkor történt, az hasonló kedvező körülmények közt ismét meg fog ujulni. Oh, uraim, azért küzdök én, hogy a' szegényeket az inségből kimentsem, hogy a' henyéknak napszámot és kenyeret szerezzek, 's nagyainkat adózási teher alatt honn tartsam, ha más eszközök által nem birhatni őket arra, hogy hazájok iránti köteleességeket teljesítsék. 'S most kezeitekbe adom ügyemet. Minden összeesküvés szándékot tagadok, és ezen vádat megvetéssel utasítom vissza. T i t k o n semmit nem tevék, hanem mindig a' világ, kormányzó 's hatóságok szeméi előtt léptem föl. "sat. — A' hallgatóság nagy tetszéssel fogadá O'Connell minden szavait. A' koronaügyvéd vád megújítása és illetőleg öszpontosítása 3 napig tartott. Az esküttek délután 4 óraker vonultak vissza, 's csak 12 óraker, tehát éjfélker tudtak annyira összegyezni, hogy a' vádpontok nagyobb részire nézve a' vádlottakat vétkekeknek nyilatkoztatták. E' szerint, mivel másnap vasárnap volt, hétfőre kelle halasztani a' többit, 's így az esküttek mindaddig z a r v a maradtak. Hétfőn azonban, rövid tanakodás után a' többi pontra nézve is kimondák a' vétkest. A' törvényszék mindazáltal csak aprilben fogja kimondani a' végítéletet. O'Connell, az esküttszék nyilatkozata után, tüstint fölszólítást bocsátott az irlandiakhoz, mellyben békére inti 's azzal biztatja őket, miszerint legfőlebb egy év alatt bizonyosan meg fog az irlandi parlament nyitni Dublinban, mert ezen törvényes eljárás, ha minden erőszakot gondosan mellőzendőnek, mindenesetre még az eddigi gyűléseknél 's izgatásoknál is hatályosabban mozdítandja elő a' repealt, 's hogy az esküttszék ítéletét parlament előtt bizonyosan semmivé fogja tenni. Ezután rögtön Londonba utazott O'Connell, 's az ellenzék zajos tetszészvihara közt foglalá el helyét az alsóházban, a' hol épen az irlandi ügyek forogtak vitatási szönyegen. —

Franciaország.

(Tahiti elfoglaltatván, az ottani királyné letétele.) Dupetit-Thuars tengernagy P o m a r e királynét Franciaország nevében, nov. 5kén trónjától megfosztá, 's Tahitit végkép elfoglalá, a' kormányzást francia főconsulra bizván. A' kormánylapok még nem jelentik ugyan hivatalosan az eseményt, de valódiságáról azért teljességgel nem kételkedhetni. — Krisztina özvegy spanyol királynét, elutazása előtt, L a j o s Fulöp is meglátogatá, 's mondják, hogy az elválás szerföltt barátságos volt. —

Svédország.

Febr. 9ki legújabb hírek ismét kevésbbé kedvezőn szólnak a' király betegségről. Febr. 6 's 7 közti éje roszaabb volt, a' lábfejádalom nagyobbult, az étvágy fogyott, úgy hogy 7én a' magas beteg jóval gyöngyebb volt. Febr. 9én a' betegségi állapot nem változott, csak hogy az álomnak még nagyobb híja volt. Erre Aftonbladet megjegyzi, hogy ezen étvágy 's álom híjánál fogvást az erőnek folyvást csökkenni 's a' javulás iránti reménynek enyészni kell.

É R T E S Í T Ő.

A' cs. kir. szabadtéku első **Duna-zóhajózási társaság** igazgatósága ezennel jelenti, hogy az 1844d. első félvii oszalték (egész részvénytől 12 fr. 30 kr.) (fél részvénytől 6 fr. 15 kr.) (valamint az 500 ftos kötelez-) peng. (vények utáni kamatok) 12 fr. 30 kr.) 1844. martziusról szóló szelvények (Coupons) mellett, f. évi martzius 1jétől kezdve, a' társaság pénztárából, Bécsben, Bauernmarkt 582 sz. a. vagy a' pesti irodában, feldunasoron 7. sz. a. kifizeltetnek. 3-3

Csödület jelentés. A' nm. m. kir. udv. Kincstárnak 1843d. évben oct. 14kén 31000. sz. a. kelt kegyes intézvénye következtében, megüriült Arad-kerületi kir. igazgató mérnöki hivatal betöltése végett, mellyel hatszáz forint évi fizetésen és szabad lakáson kívül, évenként negyvenkét forint rajz- és írószer-díj, nemkülönbén tizenkét öl kemény tűzifa, és hivatalos utazások alkalmikor fuvarozási költség, 's a' 10d.

osztályi napidij vagy on összekapcsolva, a' csödület határnapja f. 1844dik év mart. 23kaig ezennel tüzetik ki. Azon egyedeknek tehát, kik a' felebb érintett hivatal elnyeréséért folyamodni szándékoznak, köteleességül tétetik: a' böleselkedési és tudakossági pálya rendszer végeztetét úgy a' vízmei — nem különben polgári — utak és hidak építéseiben elméleti és gyakorlati járasságukat, valamint eddig viselt szolgálattjokat, és különösen a' magyar, 's az országban diavatozó hivatalos nyelveknek tökéletes ismeretét hitelesen bebizonyítani, 's ezen czéllra szükséges bizonyítványokkal ellátott kérelmeket közvetlen az országos kir. építési főigazgatóságnak, a' fen kijelölt határnapig annál inkább benyújtani, mivel későbbben érkező, v. a' szükséges bizonyítványok nélkül benyújtott folyamodások tekintetbe nem vétethetnének. Az országos kir. építési főigazgatóság által. Budán, február 9dikén 1844. 4-3 Bihar vármegyének Sárréti járásában fekvő Kovácsi nevű pusztában egy

árva jószágá uri lakházzal a' Berettyó folyon partján pince, magtár, mindenféle ló- és marha-istállókkal 80 darab marhára, több nagy szinnel és aklokkal ellátott udvartelek, mellyben s. ölös, vemteményes, és löheres kert is vagy on, eseledeknek való lakházzal, 25 köből öszbuzavetással 585 hold, árokkal körülvett tágas birtok, kir. kisebb haszonvétel, mint ugyanezen határban levő szintazon árvaik tömeghez tartozó másik tágas birtok egy pásztornak szükséges 3 szobájú lakházzal 85 és 1/2 hold birtok fog árverés utján a' többet ígérőknek 200 pengő forint bánatpénz letétele mellett nevezett Pusztá - Kovácsiban 6 évre f. 1844dik év mart. ius 11d. napján délelőtti 9 óraker haszonbérbe adatni. Ugyanezon árvaik jószágá Bihar-megyének szalontai járásában F Győrös helységben, uri lakház 5 szobára, pince, magtár, mindenféle ló- és marha-istállókcal, sertéskotezkekkel, eseled-lak-hellyel, pálinkaházzal, szinekkel, aklokkal, zöldséges és gyümölcsös kerttel ellátott telek, melly 30 holdbul, szántóföld 101 és 1/2 hold, mellyből 15

köblös öszbuzával van bevetve, kaszáló 29 hold, erdő pedig 421 hold. Fekete Tót helységben belső telek 1 1/2 szántóföld, 13, kaszáló 73 hold. Kávásd helységben belső telek 644 öl szántóföld 3 kaszáló 6 hold, valamint ezen három helységben a' kir. kisebb haszonvételek, 12 jobbgy füst-pénzzel 's 2077 gyalog-napszámmal. Pusztá-Dalmon, Szántóföld 101, kaszáló, 6, erdő 661 hold, valamint Pusztá-Gyarakon is két szobájú lakház 's mintegy 400 holdnyi részint szántó részint kaszáló, de nagyobb részben erdőbeli birtokkal f. 1844dik év mart. 18kán F. Győrösön 20 évre készpénzért zálogba fog adatni, addig is bővebben értekezhetni P. Kovácsiban gyámalya Nadányi Károly, N. - Váradon pedig tisztí ügyész Molnár Ferencz uraknál. Egyébiránt ha a' fenkített időben a' zálogbaadás nem sikerülne, ugyanezen jószág a' fenirt napon árverés utján haszonbérbe leszen adandó, megjegyzevén, hogy az utóbb megnevezett 3 helység és 2 pusztá egymással határosak. Kelt Várad-Olasziban jan. 16kán 1844. 5-6